

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА В СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ПОСТМОДЕРНОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах третього тисячоліття усвідомлення постійних суспільних змін актуалізує пошуки, продукування й використання нових філософських парадигм, традиційно спрямованих на культивування мудрості, її практичне застосування з метою підвищення рівня якості життя всього суспільства. Оскільки статус людини є підставою сучасної системи суспільних ідей і цінностей у соціально-культурному просторі, то виникає потреба в постійному оновленні філософських підходів до дослідження людини, адекватних сучасній соціокультурній реальності. XXI століття характеризується стрімкістю, мінливістю й стохастичністю соціальних, політичних і економічних процесів суспільного життя. Сучасна людина, буття якої обмежене жорстким «прокрустовим ложем» реального й віртуального, прагне різними засобами реалізувати віртуальне або віртуалізувати реальне. Як перше, так і друге – наслідки не стільки дезадаптації, скільки нездатність людини до адаптації в сучасному, глобалізованому світі.

Вирішення глобальних проблем повинно стати головним завданням для сучасного людства, але розв'язання подібного завдання вбачається неможливим без синергетичної, субординованої агрегації всіх видів людської діяльності заради конструктивного вирішення вказаних проблем. Виникає, на нашу думку, необхідність формування всезагальної, конгеніальної структурним елементам світової системи мети, що сприятиме подальшому стабільному розвитку суспільної системи. Мета відповідає заданим параметрам, якщо вона: зафіксована в суспільній свідомості, інспірує максимальну соціальну когеренцію (згуртованість), задає напрям суспільної інтенції (спрямованості). Вибір окремою людиною або соціальною групою конкретного пункту на шкалі цінностей значно знижує привабливість інших пунктів, тобто, якщо преферентний індивідуальний/суспільний вибір зроблено, будь-які альтернативні варіанти вбачаються нонсенсом [1].

Заявлена тематика з необхідністю вимагає достатньо ґрунтовного підходу до визначення поняття «постмодерн». На думку Е. Гідденса, постмодерн – це епоха в розвитку людства, для якої характерно якісне зростання невизначеності певної частини соціальних реалій. Очевидними стають прояви стохастичності, хаосу, евентуальності, багатоваріантності і альтернативності [2]. Для постмодерну характерна тотальна критика розуму як інстанції єдності, що виправдовує обмеження різноманітності та забезпечує панування певних форм життя, видів дискурсу, політичних, правових і господарських практик. Постмодерністи оголосили радикальний ціннісний плюралізм єдино нормальним станом соціокультурного буття, оскільки саме він забезпечує можливість вільної самореалізації всіх його суб'єктів. Спроби нав'язати щось у якості інтегруючого начала, спільного знаменника або організаційного центру кваліфікувалося як приховане прагнення до панування.

У постмодерні народжується абсолютно новий цивілізаційний і культурний простір, в конгеніальності з яким виникає і настільки ж новий за своєю внутрішньою культурою домінуючий цивілізаційний тип особистості, яка має всі підстави називатися людиною постмодерною. У той же час паралельно з позитивними аспектами глобалізаційного розвитку реальність розкриває і його сутнісні проблеми. Посилення нової соціальної диференціації імпліцитно трансформує соціальні структурні інтеракції, а також впливає на кардинальну ревізію цінностей як з боку людини, так і в масштабі етнонаціональних, культурних або релігійних спільнот.

Постмодерна людина – це людина маси; вона деіндивідуалізована, переконана в тому, що всередині маси домінує рівність, яка самою масою ніколи не ставиться під сумнів; рівність для людини постмодерну є важливою фундаментально, масове положення й визначається саме як стан абсолютної рівності. Процеси, що протікають із різним ступенем інтенсивності в хаотичній, непрогнозованій масі, етіологічно ускладнюють вивчення людини, «зануреної» в масу і нерозривно пов'язаної з нею.

Людина постмодерну є відкритою системою, що самоорганізовується й самокерується, розвиток якої здійснюється за нелінійними законами, ініційованими внутрішніми джерелами й

факторами, що об'єднують контрадикторні за напрямками дивергентні (зростання різноманітності) й конвергентні (згорання різноманітності) тенденції. Буттєвий світ суб'єкта становить багатомірну, соціокультурну просторово-часову конструкцію, в межах якої відбуваються суб'єкт-суб'єктні й суб'єкт-об'єктні інтеракції. В результаті комбінацій, інверсій, асоціацій і дисоціацій між елементами й сферами інформаційного буття виникає незлічена кількість проблем виживання й напрямків зміни розуму. В умовах соціокультурної еволюції розум постає як принципово нова якість систем, що самоорганізуються, реалізуючи гуманістичну сутність еволюційних процесів.

У подібному контексті безумовно логічним постає питання: як впливають процеси постмодерну на освіту, зокрема – університетську?

Ми визначаємо систему освіти як складний, динамічний, поліаспектний комплекс взаємозв'язків людей, об'єднаних процесом трансляції та набуття знань. Будучи важливим елементом суспільного життя й державного механізму, освітня система покликана вирішувати конкретні стратегічні завдання, пріоритетними серед яких, на нашу думку, є:

– забезпечення всебічного розвитку вільних і рівноправних громадян, їхніх об'єднань, які добровільно сформувалися та знаходяться у відносинах конкуренції й солідарності між собою і державою, в умовах мінімізації етатизму, але за активної участі держави;

– розширення, відносно існуючого, освітнього простору, розповсюдження його на максимальну кількість суб'єктів соціальної комунікації;

– підтримка стабілізаційних суспільно-політичних процесів, які забезпечують реалізацію стратегічного завдання громадянського суспільства: когерентність індивіда з соціумом, його звільнення від політико-регламентуючого контролю, соціально-обмежувальних перешкод і заборон;

– збереження історично-культурної цілісності й етнонаціональної ідентичності суспільства й індивіда;

– підготовка освічених, висококваліфікованих, на рівні міжнародних стандартів, спеціалістів для будь-яких галузей людської діяльності;

– формування особистості нового типу, здатної мислити категоріями космічного масштабу, від рівня освіти якої залежить якість життя людей не тільки конкретної країни, а й усієї планети.

Як бачиться, постмодерна освіта вимагає і значних трансформацій сучасного університету: він має продукувати для суспільства особистість із атрактивними для держави та суспільства професійними, фізичними, світоглядними, культурними, духовними й іншими параметрами, які сприятимуть максимально продуктивній інтеграції в соціум і гармонійному буттю в ньому. В сучасних умовах університетська освіта відіграє важливу інструментальну роль у діагностуванні суспільного «здоров'я» та пошуку оптимальних шляхів гармонізації взаємовідносин людини з державою, громадянським суспільством і природою. Освіта, сприяючи всебічному розвитку людини, постає в комплексі з іншими факторами як детермінанта конструктивних цивілізаційно-культурних змін.

Серед ключових ознак, якими характеризується університетська освіта епохи постмодерну, визначимо:

1) фундаментальність і науковість освіти;

2) презумпцію пріоритету інтересів особистості в системі освіти над інтересами політичних структур, соціальних груп, інститутів суспільної та державної влади;

3) створення інститутами освіти умов для вільного творчого розвитку кожного індивіда;

4) реальну можливість інтегрування в сучасний освітній простір будь-якого члена суспільства, незважаючи на стать, вік, психофізичні особливості, обмеженість вітальних можливостей, вимушену або добровільну маргінальність, політичні преференції, релігійні уподобання, культурні запити тощо;

5) актуалізацію освітніх практик на основі широкого плюралізму організаційних форм, інституціонального втілення, наукових і теоретико-методологічних засад, інтеграційних принципів, мотиваційних механізмів, нормативно-правового забезпечення;

6) масштабну, всебічну й глибоку гуманізацію освітньо-виховного процесу.

Готуючи людину до конкретної сфери суспільної діяльності, університет постає потужним медіативним фактором процесу взаємовідносин між індивідом, навколишнім середовищем і суспільством. Функція соціального й культурного прогресу реалізується сучасним університетом у процесі наукових досліджень, що проводяться в умовах вищих навчальних закладів. В умовах

постіндустріального інформаційного суспільства відбувається, з різним ступенем інтенсивності, інтеграція науки, вищої школи й виробництва, результатом чого є прискорення науково-технічного прогресу. Заклади вищої освіти дедалі більше відіграють роль науково-дослідницьких центрів, у яких виконуються теоретичні й прикладні дослідження, експериментальні розробки відповідно до запитів промислових і сільськогосподарських підприємств, військово-промислового комплексу, приватних структур тощо. Інтенсивне зростання кількості та якості наукових досліджень, які здійснюються в університетських умовах, зумовлює вдосконалення освітнього процесу, оскільки нові наукові ідеї оперативно включаються до навчальних програм, що сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців. Зазначені процеси, знаходячись в тісних імплікантних зв'язках, активізують автокаталітичність процесу зростання науково-освітнього потенціалу університету.

Література

1. Костючков С. К. Формирование механизма адаптации человека, как биосоциальной системы: образовательно-философская интерпретация / С. К. Костючков, Э. А. Пронин, И. Лепницкий // Социально-гуманитарные исследования и технологии. – 2014. – № 3(8). – С. 12-18.
2. Giddens A. The Consequences of Modernity / A. .Giddens. – Cambridge: Polity Press, 1990. – 188 p.